

ΘΕΑΤΡΟΝ

Θέατρον Ἄθηναιον: «Ἐγμερώνει» δρᾶμα
εἰς πράξεις τρεῖς ὑπὸ Ν. Καζαντζάκη.

ΤΟ δρᾶμα τοῦτο είχεν ὑποβληθῆ εἰς τὸν Παντελίδειον Δραματικὸν Ἀγῶνα Οἰκριταὶ ἀνωμοιογησαν τὴν ὑπεροχήν του, ἀλλ' ἡρνήθησαν νὰ τὸ βραβεύσουν ἐπειδὴ ἡ βάσις του τοῖς ἐφάνη ἀνήθικος. Πρὸ τῆς παραστάσεως, ἐκ τῶν ἀτελῶν περιλήψεων, εἴχαμεν σχηματίσῃ καὶ ἡμεῖς τὴν αὐτὴν ἰδέαν. Ἐπηγαίναμεν εἰς τὸ θέατρον, προκατειλημμένοι ὅτι θὰ ἐβλέπαμεν ἐν γενναιῶν δραματικὸν ἔργον, μορφολογικῶς ἄρτιον καὶ ἰδεολογικῶς πρωτότυπον καὶ ἀνατρεπτικόν. Ή παράστασις μᾶς ἔκαμε νὰ μεταβάλωμεν ἄρδην τὴν ἰδέαν μας. Τὸ ἔργον μᾶς ἐφάνη, ὡς δρᾶμα, πρωτόλειον ἐλαττωματικόν, ἀλλ' ἡ βάσις του καθαυτὸ ἥθικη. Θὰ προσπαθήσωμεν νὰ δικαιολογήσωμεν αὐτὴν τὴν ἐντύπωσίν μας.

Η Λαλώ, νεαρά ὑπανδρευμένη, ἐρωτεύεται παραφόρως τὸν ἀδελφὸν τοῦ ἀνδρός της, ὁ διποτοῖς εἶνε

ποιητής. Νὰ φύγῃ μαζί του, ἔγκαταλείπουσα σύζυγον καὶ τέκνον, δπως θὰ τὴν ἐσυμβούλευεν ὁ Γιατρός,— ὁ φιλόσοφος οἰκογενειακὸς φίλος, ὁ ἀπαραιτητος εἰς αὐτοῦ τοῦ εἰδους τὰ δράματα,— δὲν ἔχει τὸ θάρρος. Νὰ μείνῃ, ἀλλὰ νὰ παραδίεται κρυφά εἰς τὸν ἔραστὴν τῆς, ἀπατῶσα χνδαῖς τὸν ἄνδρα τῆς,— δπως θὰ τὴν ἐσυμβούλευε ἡ φίλη τῆς Φωφώ,— δὲν καταδέχεται. Παλαιεὶ λοιπὸν μεταξὺ τῶν δύο ἀντιθέτων αὐτῶν λύσεων, ἀγωνίζεται, ὑποφέρει, ἀρρωσταίνει. γίνεται καλά, καὶ ἐπιτέλους ἀποφασίζει νάποθάνη. Καὶ μίαν νύκτα φρικτήν, εὐρίσκουσα μίαν πρόφασιν, ἀποχαιρετᾶ τοὺς δικοὺς τῆς, καὶ ἐνῷ ὁ ἔραστὴς τὴν περιμένει ἔξω, ἐλπίζων ἀκόμη ὅτι θὰ τὴν ἀπαγάγῃ, ἔκεινη μὲ σκληρότατον χέρι παίρνει φαρμάκι. Ἀνυπομονῶν καὶ ἀνησυχῶν διὰ τὴν βραδύτητα, ἔκεινος ἀνέρχεται καὶ τὴν εὔρισκει ἀγωνιῶσαν. Καὶ ἡ Λαλὼ ἀποθνήσκει ἐμπρός του, τὴν ὥραν κατὰ τὴν δποίαν τὸ συμβολικὸν ἔημέρωμα φοδοβάφει μακρὰν τὸν ὁρίζοντα.

Ποὺς ὑπάρχει ἡ ἀνηθικότης εἰς αὐτὴν τὴν ὑπόθεσιν καὶ εἰς αὐτὴν τὴν λύσιν; Μόνον ἵσως εἰς τὰς συμβουλὰς τῆς Φωφῶς. Ἀλλ’ αὐτὴ ἀποτελεῖ ἀντίθεσιν πρὸς τὸν Γιατρόν, ὁ δποίος εἶνε τὸ φιλοσοφικὸν πρόσωπον τοῦ ἔργου, ὁ porte-parole τοῦ συγγραφέως. Ὁ Γιατρὸς εἶνε τῆς γνώμης ὅτι δταν μία ὑπανδρευμένη ἀγαπᾶ ἔνα τρίτον τόσον πολὺ, ώστε νὰ μὴν εἰμιτορῇ πλέον νὰ ζῆσῃ χωρὶς αὐτὸν, δφείλει νὰ εἴπῃ δληγ τὴν ἀλήθειαν εἰς τὸν σύζυγόν της, καὶ τιμώς, εἰλικρινῶς, νὰ ζητήσῃ τὸ διαζύγιον τῆς ἀπὸ αὐτὸν διὰ νὰ ἐνωθῇ μ’ ἔκεινον. Φυσικά, αὐτὸς θὰ γίνῃ κατόπιν πάλις μακρᾶς, ἡ δποία θὰ τὴν πείσῃ ὅτι δὲν πρόκειται περὶ ἴδιοτροπίας, περὶ αἰσθήματος παροδικοῦ, ἀλλὰ περὶ πάθους, τὸ δποῖον εἶνε ἀδύνατον νὰ βγάλῃ ἀπὸ τὴν ψυχήν της, χωρὶς νὰ βγῇ μαζὶ καὶ αὐτῇ. Τότε εἶνε τὸ μοιραῖον, πρὸ τοῦ δποίου θὰ ὑποκύψῃ καὶ δ σύζυγος καὶ ἡ κοινωνία. Τὴν λύσιν, τὴν δποίαν ἐπρότεινεν ἡ Φωφώ, ἡ κοινωνία τὴν ἀποκρούει. Ἀλλὰ τὴν λύσιν, τὴν δποίαν ἐπρότεινεν ὁ Γιατρός, ἡ κοινωνία τὴν ἀποδέχεται. Ἡ κοινωνία πάντοτε συγχωρεῖ ἔνα διαζύγιον, δταν χωρίζει δύο ἀνθρώπους ποὺ δὲν συμφωνοῦν. Καὶ τί μεγαλήτερα ἀσυμφωνία εἰμιτορεῖ νὰ ὑπάρξῃ μεταξὺ δύο, δταν δ ἔνας ἀγαπᾷ τρίτον; Καὶ τί ἔχει νὰ εἴπῃ ἡ κοινωνία, δταν μετά τὸ νόμιμον διαζύγιον, ὁ ἔνας ἐνωθῇ νομίμως μὲ τὸν τρίτον αὐτὸν, ἀφίνων ἐλεύθερον καὶ τὸν ἄλλον νὰ εἴρῃ τὸν ἀληθῆ σύντροφόν του; Ἀλλ’ αὐτὸς εἶνε τὸ λογικώτερον καὶ τὸ ἡθικώτερον πρᾶγμα τοῦ κόσμου. Καὶ δσάκις ἡ σύζυγος δὲν εἶνε Φωφώ, αὐτὸς γίνεται κατὰ κανόνα, καὶ ἡ κοινωνία, διστακτικὴ μόνον εἰς τὴν ἀρχήν,—μέχρι δηλαδὴ τῆς νομιμοποίησεως,—κατόπιν τὸ ἐπιδοκιμάζει. Τὸ δὲ νέον ζεῦγος, τὸ νόμιμον, εἶνε δεκτὸν παντοῦ μετά πάσης τιμῆς.

Ἐν τούτοις, οὔτε αὐτὸς ἡ Λαλὼ δὲν είχε τὸ θάρρος νὰ κάμῃ. Ὁ τρίτος ἡτο ἀδελφὸς τοῦ ἀνδρός της. Είχε καὶ ἔνα κοριτσάκι, τὸ δποῖον ἐλυπεῖτο νάφήσῃ ἡ νὰ χωρίσῃ ἀπὸ τὸν πατέρα του. Ἐφοβεῖτο τὸ σκάνδαλον τῆς ἀρχῆς, ἵσως τὰς ἐνοχλήσεις Ἀλλὰ μόλις ἐπεισθῇ δτεν ἡτο δυνατὸν πλέον νὰ ζῆσῃ χωρὶς νὰ φεύδεται, νὰ ὑποκρίνεται, νάπατᾶ τὸν ἄνδρα τῆς, γενναίως καὶ τιμώς πάλιν αὐτοκτονεῖ. Ὁ συγγραφέυς φρονεῖ δτι ἡ Λαλὼ ἀποθνήσκει, ἐπειδὴ δὲν ἔξημερωσεν ἀκόμη ἡ νῦξ τῶν κοινωνικῶν προιλήψεων. Μόλις ξημερώνει. Ἀλλ’ ἡμεῖς φρονοῦμεν δτι ἡ Λαλὼ ἀποθνήσκει ἀπὸ ἀδυναμίαν. Ἄν ἡτο ισχυροτέρα, θὰ ἔξινσε, θὰ ἔκαμψε, καὶ θὰ ἔπρεπε καὶ θὰ ἡτο εὐτυχής. Ἀδιάφορον! Ἡ δειλὴ λύσις, τὴν δποίαν διδει δ συγγραφέυς, ἵσως φαίνεται ἀκόμη ἡθικωτέρα καὶ ἀπὸ τὴν ἄλλην Ὁ θάνατος ἔξαγινίζει τὴν ἡρωΐδα καὶ πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν ἔκεινων, εἰς τοὺς δποίους τὸ πάθος της, τὸ ἀνώτερον ἑαυτῆς, θὰ ἔφαινετο βέβηλον. Καὶ ἀποροῦμεν πολὺ πῶς οὔτε αὐτὴ ἡ λύσις, αὐτὴ ἡ κάθαρσις, ἀν θέλετε, δὲν ἡμπόρεσε νὰ ἐνθαρρύνῃ

τοὺς κριτάς τοῦ Παντέλιδείου, φοβηθέντας μὴ βρα-
βεύσουν τὴν ἀνηθικότητα.

Τὸ δρᾶμα μᾶς ἐφάνη προϊὸν ἀρχαρίου δραματικοῦ,
μὲ μεγάλας ἀκόμη ἐλλείψεις. Δὲν ἔχει δρᾶσιν, παρὰ
μόνον σχεδὸν εἰς τὴν τρίτην πρᾶξιν. Τὰ πρόσωπα λέ-
γουν ὥραῖα λόγια, πολλάκις περιττά, καὶ κάποτε τετριμ-
μένα. Οἱ χαρακτῆρες διαγράφονται ἀμυδρότατα καὶ
οἱ ἄνθρωποι ἐν γενει δὲν ἔχουν τίποτε τὸ πλαστικόν.
'Αλλ' ὅτι ἔξυψόνει τὸ ἔργον, εἶνε τὸ ὑφος. Αὐτὸ δη-
πάτησε τοὺς περισσοτέρους, ὥστε νὰ νομίσουν ὅτι τὸ
δρᾶμα, ὡς δρᾶμα, ἔχει μεγαλητέραν ἀξίαν ἀφ' ὅσην
ἔχει πραγματικῶς. 'Αλλὰ καὶ τὸ ὑφος δὲν εἶνε βέβαια
μικρὸν πρᾶγμα! 'Ο κ Καζαντζάκης εἶνε ποιητής καὶ
τὰ λυρικὰ μέρη τοῦ ἔργου του εἶνε ὥραιότατα. Καὶ
μόνον αὐτὸ κάμνει ἥδη τὸ «Ξημερώνει» ἔργον φιλο-
λογικόν.

Τὴν Λαλὼ ὑπεδύθη ἡ παλαιμαχος Κα Εὐαγγελία
Παρασκευοπούλου. Κατὰ τὴν συνήθειάν της, είχεν
ἐδῶ κ' ἐκεῖ στιγμάς ὑπερόχους. 'Αλλ' εἰς τὴν τρίτην
πρᾶξιν ἥτο ἀληθινά θαυμασία κ' ἔκαμεν ἔνα θάνατον
ὅπως καμμία ἐλληνὶς ἡθοποιὸς δὲν θά ἡμποροῦσε νὰ
τὸν κάμῃ, ἔνα θάνατον ποὺ θά τὸν ἔζήλευε καὶ ἡ
Σάρα Μπερνάρ. Καὶ εἴδαμεν ἀκόμη μίαν φοράν, ὅτι
ἥ πλέον δυνατή γυναικα τοῦ ἐλληνικοῦ θεάτρου, εἶνε
ἥ Εὐαγγελία Παρασκευοπούλου, ἀληθῶς δαιμονία καὶ
μέχρι σήμερον ἀνυπέρβλητος.